

Izhaja drugo soboto
vsakega mesca
Uredništvo in upravn.:
Dunaj XVI/2,
Neulerchenfelderstrasse 21.
Inserati se sprejemajo
in poceni zaračunajo.
Rokopisi se ne vračajo.

GLASNIK

Naročnina:

Za Avstrijo celo leto K1.50
Za inozemstvo „ „ K2.—
Posamezne številke h 10.
Odpriete reklamacije so
poštne proste.
Poštno-hran konto: 88.153.

Avstrijske krščanske tobačne delavske zveze.

Št. 11.

Ljubljana, dne 11. novembra 1911.

IV. leto.

Tobačno delavstvo in draginja.

V naši zadnji številki smo že poročali o korakih, ki jih je storila »Avstrijska krščanska tobačna delavska zveza« glede na omejitev draginje z ozirom na tobačno delavstvo. Poročali smo, da je naša »Zveza« predložila glavnemu ravnateljstvu draginjsko resolucijo, ki se je sklenila na shodih tobačnega delavstva združenega v naši strokovni organizaciji. Zveza je obvestila o besedilu naše resolucije tudi finančno ministrstvo in ga naprosila pomoči.

Državnemu zboru so predložile različne kategorije državnih uslužbencev predloge in resolucije glede na draginjo. Jasno je, da se je zato morala tudi naša Zveza obrniti na državni zbor, da se tobačno delavstvo ne prezre, ko se bo razpravljalo o gospodarskem stanju državnih uslužbencev.

Po posl. Franc Fuchs, Brandl, dr. Jerzabek, Gostinčar in dr. Degasperis, se je vložila sledeča peticija, ki se je na predlog poslanca Fuchsa, tudi natisnila in predložila stenografičnemu zapisniku.

Peticija slove:

Visoka poslaniška zbornica!

Po sedanji draginji vseh življenjskih potrebščin so prizadeti vsi sloji delovnega ljudstva, osobito je pa prizadeto tisto delavstvo, ki dela v državnih obratih. Ta delavska skupina močno trpi vsled pritiska draginje, ker so dohodki precej nezadovoljivi. Osobito velja to za delavstvo, ki je zaposleno po c. kr. tobačnih tvornicah. Gre za okroglo 40.000 oseb, ki so zaposlene v 30 tvornicah.

Plačilne razmere tobačnega delavstva so primeroma s plačami delovstva drugih skupin zelo zaostale. Povprečni zaslužek po tobačnih tvornicah je znašal l. 1905 556 K 56 v. Naslednja leta so se sicer v večjem obsegu zvišale plače, tako da je znašal povprečni zaslužek leta 1909

677 K 31 v. Po izboljšanjih l. 1910 in l. 1911 je pa poskočil povprečni dohodek na okroglo 800 K. (Uradnih podatkov o letu 1910 še ni.) Povprečni tedenski zaslužek doseže zdaj komaj 16 K. Ta znesek je že v rednih razmerah zelo nizek, zato ni potrebno utemeljevati, da se morajo te plače z ozirom na sedanjo draginjo še izboljšati.

Tobačno delavstvo je bilo prisiljeno, da se je glede na to vprašanje obrnilo na svojega delodajalca, c. kr. glavno ravnateljstvo tobačne režije, in na c. kr. fin. ministrstvo. V informacijo o željah tobačnega delavstva vstavljamo na gospoda c. kr. fin. ministra vloženo vlogo.

(Sledi besedilo vloge c. kr. fin. ministrstvu, ki je bilo objavljeno že v »Glasniku« št. 10, stran 75 in 76.)

V tej vlogi niso navedene zgolj želje tobačnega delavstva, marveč je pokazana tudi pot, po kateri se te lahko izvedejo.

Izšel je zdaj proračun za leto 1912. Ta pa izkazuje pod zaglavjem »Tobačni monopol« za plače zgolj normalno potrebščino. Večja potrebščina za plače je pa utemeljena, kakor to obrazlagajo priložena pojasnila, na nadaljevanju l. 1912 pričete preosnove plačilnih razmer. Na po tobačnem delavstvu v resolucijah izražena prošnja, da bi se pričele starostne doklade izplačevati 1. januarja 1912 mesto 1. julija 1912 se torej ni oziralo.

Nadaljnje postopanje z državnim proračunom bo imela visoka zbornica. Zato prosimo, da naj se proračun tobačnega monopola za l. 1912 tako razširi, da se ugone brez dvojbe upravičene želje po c. kr. tobačnih tvornicah zaposlenega delavstva, ker stroški za to ne bi bili preveliki.

Obenem obnavljamo prošnjo, da bi se pričela graditi delovska stanovanja. V statističnih poizvedbah izvedenih po naši Zvezi se je s številkami dokazalo, kako velika stanovajska beda vlada med tobačnim delavstvom. V dveh letih, odkar so bile poizvedbe končane, se stanovajske razmere niso izboljšale, marveč so še

slabše. Nič se pa ni storilo, da bi dobilo delavstvo odpomoč.

Naprošamo zato pomoči visoko zbornico s prošnjo, da naj bi zbornica kmalu razpravljala o predlogu glede na stanovanja, ki ga je vložil poslanec dr. Jerzabek.

Avstrijska krščansko tobačna delavska zveza.

Franc Ullreich,
načelnik.

Josipina Woyna,
zapisnikarica.

IX. strankarski shod avstr. kršč. socialnega delavstva.

Meseca septembra se je vršil na Dunaju IX. strankarski shod najvišje inštanca politične organizacije krščansko socialnega delavstva v Avstriji. Razven o političnih vprašanjih se je razpravljalo tudi o celi vrsti aktualnih predmetov socialno-političnega značaja. O nekaterih hočemo na kratko poročati.

Pričetkom zborovanja se je sklenila ostra resolucija proti draginji in izrazila naklonjenost železniškemu delavstvu, ki ki se nahaja v boju za izboljšanje gmotnega položaja.

Potem je poročal poslanec Spalowsky o »stanovanjskem vprašanju«. Potom statistike je dokazal, da je največji vzrok dragih stanovanj špekulacija s stavbenimi prostori. V tem oziru naj se uveljavijo postavne določbe, ki naj bodo ovira vedno bolj napredujočemu odiranju stanovalcev. Kot take postavne določbe naj se smatra: ureditev stavbenih določb, pravica občine, da pri prodaji zemljišča določi njegovo vrednost in davek na zvišano vrednost zemljišč. Poleg tega naj bi se uravnalo še sledeče: stanovanjski zakon, večja živahnost glede stavb, (t. j. da naj bi se v večji meri zidalo) in tozadevna davčna reforma. V tem smislu se je obravnavala tudi obširna resolucija, ki vsebuje zahteve po vseh preje navedenih točkah. Poleg gori omenjenih zahtev pa ima ta resolucija še te posebno važne zahteve:

Država naj preskrbi denarna sredstva v svrhu posojil občekoristnim stavbenim zadrugam in sicer proti nizki obrestni meri. Tudi naj država goji pametno stanovanjsko in zemljiško politiko. Posebno občine naj ne samo ohranijo dosedanje posestno stanje ampak skrbe ga celo razširiti.

Skrbi naj se tudi, da se vpelje nadzorstvo stanevanj in stanovanjska poročila. To je

ena najvažnejših zahtev, ki bi se dala z malimi stroški izpeljati, pa bi bila velikega pomena zlasti za delavsko ljudstvo, ki je primorano češče stanovati v malih, zaduhlih prostorih.

Pri tem poročilu se je razvila zelo živahna razprava, pri kateri se je najbolj povdarjala samopomoč z ustanovitvami stanovanjskih zadrug. Resolucija je bila soglasno sprejeta.

V tem oziru je soc. demokracija prva, ki tega zakona noče, ne upa si pa tega iz agitatoričnih ozirrov povedati. Vsled tega zastavi take predloge, ki so nesprejemljivi in neizpeljivi in tako celo stvar ovirajo.

Isto komedijo delajo soc. demokrati s socialnim zavarovanjem. Tukaj pa so tisti, ki jim nudijo svojo pomoč veleindustriji, ker se boje, da bi morali preveč prispevati.

Nasproti tem smotram pa mora biti ravno krščansko delavstvo tisto, ki mora trdno ostati pri svoji zahtevi, da mora postati soc. zavarovanje zakon, kot ga je po dveletnem delu izdelal socialen odsek. Tudi mi vemo, da če se to doseže, da s tem še ni vse narejeno, toda uveljavljanje tega zakona bi pomenjalo velik socialen napredek. Tudi v tem smislu se je z velikim navdušenjem sprejela obširna resolucija, ki vsebuje že tolikrat ponovljene zahteve.

Mednarodna strokovna konferenca.

Meseca septembra se je vršila v Kolinu konferenca mednarodne komisije krščanskih strokovnih društev na katero so poslale centrale iz Avstrije, Nemčije, Belgije, Švice in Italije svoje zastopnike. Razven tega je prišlo iz Nemčije, Belgije in Nizozemske mnogo gostov in zastopniki iz severne Francoske.

Seji je bilo naprej predloženo poročilo mednarodnega tajništva, ki je pričelo svoje delovanje začetkom 1909 leta. Krščanska strokovna internacionala ima na večji uspeh računati kot soc.-demokraška, ker ona ne razvleče vsega v razreden boj, kot dela to zadnja. Pač pa se čuti katoliško delavstvo v etičnem, kulturnem in narodnem vprašanju z ostalimi sloji ljudstva isto, tako da njega delovanje ne more biti z enega mesta enotno izpeljano. Težišče mednarodnega delovanja krščanskih strokovnih društev leži vsled tega v posameznih zvezah, kjer stopijo stanovska vprašanja bolj v odspreddje. Na te razmere mora mednarodno tajništvo ozir jemati. Od konference v Curihu (avgusta 1908) ima tajništvo temvečje delav-

no polje, ker je prevzelo nalogo, da preišče po možnosti razmere krščanskega delavskega gibanja in deli sklepe v smislu imenovane konference s toliko večjo kompetenco. Tudi se je poizkušalo in sicer z uspehom, dobiti zveze v Francoski. Glavne naloge tajništva so bile: Korespondenca s centralami, opazovanje časopisja in informacije dotičnemu, dostavljanje literarnih del, podeljevanje informacij pri večjih stvarkah in statistično delo pri raznih poljih. Podpiranje iz inozemstva postaja šele zadnje čase zdajnejše. — V mednarodni blagajni se nahaja 2160 M 25 Pf. Za vplačilo zaostalih se je določil kot zadnji termin 1. oktober in redni zneski se pa morajo vplačati do 1. julija prihodnjega leta. Nadalje se je sklenilo, da naj se vrše v vprašanih posebnosti poizvedbe o mnenju in navetih raznih zastopnikov zunanjih držav. K važnejšim zborovanjem pridruženih zvez bode tajništvo pri pravočasnem obvestilu doposlalo na svoje stroške svojega zastopnika. V vseh deželah naj bi se posebna pozornost posvečala statistiki. V Italiji, kjer začasno še ni vrejena oziroma osnovana centrala, prevzame vodstvo korespondenčne pisarne predsednik krščanskega tekstilnega delavstva. Nadaljnji sklep določa, da mora vsaka centrala četrtletno pošiljati poročila na tajništvo, ki naj potem z ozirom na to ukrene kar smatra za pravo.

Posameznim krščansko - socialnim strokovnim organizacijam pripada po posameznih deželah sledeče število članov:

Dne 31. decembra 1911: Nemčija 316.115, Avstrija 82.342, Belgija 49.478, Nizozemska 7.626, Švica 11.780, Italija 6.230, Rusija 3000.

Razvoj ni bil neugoden in v Nemčiji in Belgiji celo povsem zadovoljiv. V deželah, kjer je pa več narodnosti, se pa mora glede centralizacije mnogo želeti! Zastopnik iz Francije je pojašnjeval posebno stališče krščanskega delavskega gibanja v njegovi domovini. Stavil je več načelnih vprašanj, pri katerih se je razvila živahna debata, ki je dovedla do soglasnega mnenja navzočih. Na belgijski predlog se je sestavila komisija, ki se bode pečala z organizacijo pristniškega delavstva v Belgiji, Nemčiji, Nizozemski. O slučajnih konferencah in kongresih zvez, ki so tajništvu prijavljene, se mora pravočasno poročati. O vprašanju se potem vrši mednarodno posvetovanje v odposlanstvu na tak kongres.

O izseljeniškem vprašanju zlasti glede na delavstvo se bo tajništvo še specijelno bavilo in nabiralo tozadevno statistiko in material. Največja pozornost naj se posveča pridobivanju

mladih moči krščanskim organizacijam. Način, kako naj se to izvede, je prepustiti popolnoma razmeram raznih dežel.

Drugo zborovanje krščanskih strokovnih društev je bil jasen dokaz o našem napredovanju. Celotno zborovanje se je vršilo pod vtisom nadejalne boljše bodočnosti krščanskega delavstva.

Prepoved ženskega nočnega dela.

Dne 1. avgusta 1911 se je uveljavila postava, ki se ni brez težave odobrila v gosposki zbornici. Ta postava, ki pomenja brez vsakega dvoma znaten napredek socialne postavitve, ne da bi bila v vsakem oziru popolna, jasno dokazuje kako težavno da se take reforme dosežejo. Znano je, da se je posrečilo skupini velikih tvorničarjev, da so enkrat v gosposki zbornici strmoglavili postavo. S tem niso dosegli nič drugega, kakor da se je pozneje uveljavila.

Postava slove:

§ 1. V industrijskih podjetjih, kjer dela nad 10 delovnih oseb, se ne smejo ponoči uporabljati ženske in dekleta ne glede na njih starost in sicer med 8. uro zvečer in 5. uro zjutraj, izvzemši v postavi navedenih izjem. Nočen počitek za vse ženske delavke mora znašati najmanj 11 ur. Če je v prvem odstavku označenih podjetjih uvedeno 8urno delo, se sme preložiti začetek neprekinjenega enajsturnega nočnega počitka tistih delavk, ki so že dopolnile 16. leto, preložiti na 10. uro zvečer.

§ 2. Kot industrijska podjetja v smislu te postave veljajo vsi obrati, kjer se proizvajajo obratni predmeti ali kjer se izdelujejo ali predelujejo tvarine, izvzemši poljedelskih in gozdarskih prvotnih del, kakor v rudnikih na pridobivanje rudnine, za katere se nočni počitek vredi s posebno postavo.

Gostilničarski in točni obrt se ne more smatrati za industrijsko podjetje v smislu postave. Trgovinski minister je pooblaščen, da skupno s poljedeljskim ministrstvom določi natančne meje med industrijo in poljedeljskim in gozdarskim delom in da to določi po odredbah.

§ 3. V neprevidnih slučajih in neperiodičnih odmorih prometa, ki so posledica elementarnih dogodkov ali nesreč po višji sili, se sme glede na določila § 1. delati izjema pri tistih delavkah, ki so že dopolnile 18. leto. Pričetek takega potrebnega dela teh delavk se mora nemudoma naznaniti pristojni politični obla-

sti I. inštanca. Če presega to delo 8 dni, je potrebno dovoljenje politične oblasti I. inštanca, ki se pa sme dovoliti največ za štiri tedne.

§ 4. Trgovinski minister sme, ko je zaslišal mnenje trgovske in obrtne zbornice, odredbenim potom označiti tiste kategorije obrtnih podjetij, v katerih se pri izdelovanju surovin ali stvari, ki se lahko hitro pokvarijo, izvzamejo določila § 1. za take ženske, ki so prekoračile 18. leto, če je to neobhodno potrebno, da se ne pokvari tvarina.

§ 5. Doba v § 1. določenega nočnega počitka se sme v vseh tistih industrijskih podjetjih, ki so odvisni od letnega časa (sezijska industrija) in v vseh pod to postavo spadajočih podjetjih znižati vsako leto največ skozi 40 dni na 10 ur in se sme pričetek nočnega počitka za tiste delavke, ki so prekoračile 18. leto, preložiti na 10. uro zvečer. Če se namerava to dovoljenje izrabiti tri dni zaporedoma, je potrebno dovoljenje politične oblasti I. inštanca. V ostalih slučajih zadošča navedeno pri navedeni oblasti.

§ 6. Določila obrtnega reda glede na delovno dobo in glede na nočno delo obrtnih pomočnih delavcev se tičejo določila te postavbe le v toliko, v kolikor se omejuje uporaba ženskega dela.

§ 7. Vsak prestop teh predpisov se kaznuje kakor prestop obrtnega reda po tistih določilih, ki so veljavna za v obrtnem redu in so tudi pristojne tiste oblasti, ki so pristojne v sličnih slučajih glede na določila obrtnega reda.

§ 8. Ta postava se uveljavi 1. avgusta 1911.

Obrtno nadzorstvo l. 1910.

Precej obširno poročajo obrtni nadzorniki o svojem delu, ki so ga naredili l. 1910. Kljub temu poročilo ni popolno, ker so obrtni nadzorniki preobloženi in zato naše obrtno nadzorstvo ni tako, kakor bi moralo biti. Sicer so dobili najbolj obloženi obrtni nadzorniki nekaj novih moči meseca avgusta, zato se to l. 1910. ni še poznalo. Nekaj izvlečkov iz poročila:

Obiskali so obrtni nadzorniki 31.811 obratov in izvedli 35.158 revizij, 7626 več kakor leta 1909. Vlog so rešili 190.678, 13.730 več kakor leta 1909.

Obrtni nadzorniki so pri revizijah po tobačnih tvornicah konstatirali, da so se razmere izboljšale. Zgolj v posameznih slučajih so kazali na nekatere kričeve nedosledke glede na delovne razmere in socialne naprave. Vsi obrtni nadzorniki

pozdravljajo, ker se je uvedlo 51urno tedensko delo.

Sicer se pa nikakor ne more trditi, da bi bila poročila obrtnih nadzornikov po tobačnih tvornicah natančna, osobito tam ne, kjer so fabriški direktorji in obrtni nadzorniki debeli prijatelji. Vrana vrani oči gotovo ne izključuje.

O Dunaju Rennweg se poroča, da se je število delavcev pomnožilo za 10 in da je tvornica zelo snažna, kar se o ljubljanski ne more reči, ker Pross za snago nima nikakega smisla in hodi sam zamazan okoli. Osobito je preskrbljeno za to, da se preprečijo nezgode.

V tvornici Dunaj Ottakring se je nekoliko znižalo število delavcev. Število električnih motorjev se je pomnožilo od 33 na 37. Instalirali so tudi novo avtomatično kontrolno uro. Zdravstvene razmere so bile neugodnejše kakor leta 1909. Na 100 delavcev jih je obolelo 52,5, medtem ko jih je obolelo leta 1909. 48,7. Nazaduje tudi število porodov. Leta 1909. je bil še 101 porod, leta 1910. pa zgolj 69. V topljice v zdravilišča so poslali 20 oseb v Allana, 4 v Baden in 2 v Hall. Uspehi zadovoljivi. Nezgode so bile neznatne.

V Hajnburgu se je tudi znižalo število delavstva. Dne 28. oktobra 1910., ko je revidiral obrtni nadzornik, je delalo 2363 oseb, l. 1909. pa 2529. Tobačna uprava je odpravila že večkrat grajani mlinski stroj tobaka in ga nadomestila z boljšim.

Novih delavskih stanovanj so zgradili 12, ki imajo po 1 sobo s kabinetom in s kuhinjo. Zavetišče dojenčkov se zelo uporablja.

Fürstenfeld. Vzidali so primeren zračni in sesalni stroj v zavijalnici tobaka, kar je obrtni nadzornik zahteval že leta 1908. Obrtni nadzornik je zopet grajal, ker pozimi delavstvo nima nobene prilike za kopanje. Zahteva kopalnico.

V Halajnu so se poslabšale zdravstvene razmere. Neugodne vremenske razmere so tudi vplivale na umrljivost. Zahteva vodovod in primerno kurjavo. Topljice se niso izpopolnile kakor tudi niso odpravili drugih grajalnih nedostatkov. Neugodne so tudi stanovanjske razmere.

Celovec. Obrtni nadzornik je nadzoroval tobačno tvornico dvakrat. Nekaj tehničnih stvari so uvedli, in sicer dva stroja za zavijanje in en univerzalen stroj. Električnih motorjev je 27, 1909 jih je bilo 11. Pokrili so dvorišče in napravili čakalnico, in osobito dobro služi ob slabem vremenu. Zdravstvene razmere

niso ugodne. Med 1024 delavci jih je obolelo 647. Na 100 članov je odpadlo brez porodov 63 oseb. Glede na boleznin sodi obrtni nadzornik.

V tvornici ne more biti razlog bolezni, ker so uvedene v tvornici vse higijenske zahteve. Bolezni povzročajo pred vsem slabe stanovanjske razmere. Že v poročilu l. 1907. se je naglašalo, da mora tobačno delavstvo stanovati ob periferiji ali zunaj Celovca, ker je v mestu vedno manj malih stanovanj. Med 1004 osebami zaposlenimi v celovski tobačni tvornici jih stanuje zgolj 250 v mestu, vsi drugi pa zunaj mesta, 6 do 7 km daleč. Dasi vpliva dober zrak ugodno na zdravje, poslabša to dobro stran slabo stanovanje na deželi.

Po nizkih, vlažnih in prenapolnjenih luknjah stanuje tobačno delavstvo. Živila v mestu se preskrbe lažje, boljše in večinoma cenejše, kot v celovski okolici.

Poročilo obrtnega nadzornika glede na Celovec zopet dokazuje, kako vplivajo stanovanjske razmere na delavčevo zdravje. Kar pa velja za Celovec, velja še v večji meri za druge večje kraje kot Celovec.

V Celovcu se nadalje zelo čuti, ker ni kopališča. 1100 kron izdajo za 2500 kopelj, ki jih razdele med delavstvo.

Tobačno tovarno v **Lincu** je nadzoroval obrtni nadzornik leta 1910. dvakrat. Obrat se je povečal, ker so postavili več novih strojev, pri katerih so se ozirali na higijenične in druge tehnične zahteve v varstvo delavstva. Obrtni nadzornik poroča, da so se ozirali na stvari, ki jih je zahteval leta 1909. Lastnega kopališča linška tvornica nima, dasi se izda za javna kopališča 3000 nakaznic na kopelji v banjah, 1000 pa za tuš.

V **Ljubljani** se je izvedla dolgo vrsto let zahtevam prepotrebna moderna izpopolnitev bolniškega ambulatorija, ker se je dozidalo na portirjevo hišo še eno nadstropje. Prostor, kjer je bil prej ambulatorij, se porablja zdaj za supervizitacijo. Obrtni nadzornik je grajal po več dvoranah tla, kar so grajali obrtni nadzorniki tudi po nekaterih drugih tobačnih tvornicah.

Delavstvo se je zelo pridno posluževalo kopelji. Kopalo se je 16.290 delavk in delavcev, 1073 več kakor l. 1909. Tvorniška kuhinja se je primeroma toliko vporabljala kakor leta 1909.

Iz poročila v **Landskronu** posname-mo, da so končno le izpopolnili vodovod in uvedli po straniščih izplahnjevanje z vodo, kar je obrtni nadzornik že dolgo časa zahteval. V kuhinji so odpravili zdravju škodljivo emailno posodo in jo

deloma nadomestili s posodo, ki je napravljena iz aluminija. Žal, da se nadomestitev ni popolnoma izpeljala. Pri stopnjicah v podstrešje in v kleti manjkajo držaji in jih je moral obrtni nadzornik zahtevati.

V **Novem Jičinu** je grajal obrtni nadzornik, da se premalo stori za zračenje delavnic. V fabrikaciji tobaka so zračne priprave nezadostne, v zavijalnici tobaka pa sploh zračnih aparatov ni.

Značilno je, da je padlo v tobačni tvornici **Bavč** število prodanih porcij juhe, ker so povišali zaradi draginje mesa ceno porcije od šest na 8 vinarjev. Ceno juhi nameravajo povišati tudi v **Gödingu**.

V poročilu o razmerah v **Rovinju** se izvaja, da so pomnožili število električnih motorjev od 12 na 29, za ventilacijo so tudi nastavili še 15 električnih motorjev. Popolnoma zastarele varstvene naprave pri cirkularni in »Bandžagi« so nadomestili z novimi varstvenimi napravami, kakor tudi po nekaterih drugih oddelkih. Neizpremenjene so pa ostale razmere glede na kopanje. Obrtni nadzornik naj samo ne konstatira, marveč naj tudi zahteva, da naj se nedostatki odpravijo.

V **Saccu** se je določilo, da dobi na pelagri obolelo v Pelagropipi zdravljeno delavstvo izplačano popolno bolniško podporo, ker bo pokrival oskrbne stroške erar sam in ne tvorniški bolniški zavod. Obrtni nadzornik zopet odločno zahteva zdrava prenočišča za tisto delavstvo, ki prenoči v Saccu in graja, ker se je odgodila zgradba že več let nameravanega doma za neoženjeno delavstvo in zgradbe delavskih hiš. Ta graja nič kaj ugodno ne osvetljuje tobačne režije, ki bi bila dolžna, da odpravi že take razmere, kakršne vladajo v Saccu.

V **Švacu** graja obrtni nadzornik, ker je delavstvo preveč stlačeno. V cigaret-nem oddelku št. 3 odpade na delavko zgolj 7 m³ zraku, ko bi ga moralo odpasti najmanj 10 kubičnih metrov. V tvornici so še vedno stare peči, kar onemogočuje pošteno zračenje. Skrajni čas bi že bil, da se napravijo moderne naprave za kurjavo in da dobe dvorane moderne mehanične zračne naprave.

Zdravstveno stanje tobačnega delavstva v Švacu tudi leta 1909. ni bilo kdosi-gavedi kako ugodno. Število bolnikov je zelo veliko, na 1000 pride 109 slučajev bolezni. Ambulantnih slučajev je bilo 2417.

V **Cvitavi** je grajal obrtni nadzornik, ker stoji elektromotor, ki goni neko sesalko in mlin barv poleg velike plinove ure, vsled česar nastaja nevarnost eksplozije.

V Galiciji vladajo tudi po tobačnih tvornicah tiste gališke razmere, o katerih govori že prislovica. Po nekaterih tvornicah propoveduje obrtni nadzornik praznim stolom. Od leta do leta morajo obrtni nadzorniki konstatirati, da so ostale razmere. Tako v **Winnikiju** niso odstranili lani navedenih pomanjkljivosti; samo v prostorih, kjer se izdeljuje tobak za noslanje, so skrbeli za to, da se ni izgubil droben prah. Proti smrdečem, s tobačnim prahom prepojenem zraku niso ničesar ukrenili. Tobačni rezalni stroji so še vedno pomanjkljivi, in stroj, s katerim se obdeluje les, nima nobene sesalne priprave za prah.

Nekoliko ugodnejše so razmere po tobačnih tvornicah v **Krakovu** in **Monasterzyski**, kjer so deloma napravili lani zahtevane varnostne naprave.

V c. kr. tobačni tvornici **Zablotow** so ostale razmere nasproti lani neizpremenjene. Zračen prostor v dvorani cigarne fabrikacije še vedno ne zadošča. Zračna priprava, s katero sta zvezana dva rezalna tobačna stroja, ena presajalnica tobaka in delovne mize v fabrikaciji zavojev in ena miza v pripravljavnici funkcionira jako slabo in se zato ne srka zadostno prah.

Ravno take razmere obstajajo tudi v tobačni tvornici **Jagielnica**.

Navedli smo najvažnejše stvari iz poročila obrtnih nadzornikov. Dasi je gradivo obširno, bi obrtno nadzorstvo lahko grajali radi površnosti. Predvsem ni pravilno, da se glede na gospodarsko stanje delavstva vedno naglaša, da so se za toliko odstotkov zvišale plače, ne da bi se tudi navedlo, za koliko je narastla draginja, ki daleč presega izboljšanje. To napako zasledimo malone v vsakem poročilu. Če se že pečajo s takimi vprašanji, morali bi tudi razmotrivati, kakšni da so eksistenčni delavski pogoji. Upravičeno trdimo, da kažejo nasproti takim socialnim vprašanjem obrtni nadzorniki premalo umevanja.

Posamezna obrtna nadzorstva ne nastopajo s potrebno odločnostjo. Da je to res, dokazuje, ker imajo tvorniška vodstva nasproti zahtevam obrtnega nadzorstva zamašena ušesa, ne da bi izgubil obrtni nadzornik ravnotežje. Ob tej priliki opozarjamo, da so omenjena tvorniška vodstva sama kriva napak. Gospodje direktorji se čutijo prevzišene, da bi se ozirali na to, kar izproži obrtni nadzornik.

Glavna napaka neuspehov obrtnega nadzorstva je, ker so obrtni nadzorniki preobloženi. Zato tudi pomanjkljivo deluje. Neobhodno potrebno je, da se število obrtnih nadzorstev pomnoži in da podjetja, kjer delajo delavke, nadzirajo ženske obrtne nadzornice.

Stanovanjska revščina.

Iz Novega Jičina se piše:

Na Moravskem smo glede na izdatke veliko na slabšem, kakor so na Zgornjem Avstrijskem in tudi na Dunaju. Naše deželne doklade ne znašajo 28, marveč 58 odstotkov in mesto 25 plačamo v Novem Jičinu do 100 odstotkov občinskih doklad. Bojimo se pa, da se še povišajo deželne in občinske doklade. Doklade same zato ne povzročajo podražanja stanovanj na Dunaju tako, kakor na deželi, dasi so se po zadnjem zvišanju davkov bremena večinoma prevalila na stranke. Pač so se pa zdatno podražile stavbe. Ko so l. 1907. zidarski mojstri zvišali plače delavcem, so neprimerno dvigali tudi cene stavbam in sicer kar za celih 100 odstotkov. Od takrat so pa še poskočile cene opeki, tako, da stane danes vsaka stavba 25 odstotkov več, kolikor je stala še pred 4 ali 5 leti. Zato pa stane tudi danes stanovanje, obstoječe iz kuhinje in ene sobe, v novi stavbi mesečno 25 kron, medtem, ko je stalo prej 16 do 18 kron. Posledica je, da biva tobačno delavstvo zdaj v starih, vlažnih stanovanjih, po 25 kron plačati za stanovanje, rodbina tobačnega delavca ne more.

Socialne drobtine.

Delovanje naših obrtnih sodišč l. 1910.

Po statističnem poročilu o delovanju avstrijskih obrtnih sodišč leta 1910. je avstrijskih 20 obrtnih sodišč prevzelo iz leta 1909. 341 slučajev, novih spornih slučajev je pa 26.379; rešila so obrtna sodišča 26.405 slučajev, 315 je ostalo nerešenih. V 24.231 slučajih so tožili pomočniki ali pa delavci, v 826 slučajih vajenci in zgolj v 1322 slučajih delodajalci. V 12.157 slučajih je šlo za plačilne zahteve, v 14.604 slučajih za nastop, nadaljevanje ali razdružitev delovnega razmerja, v 641 slučajih za učno razmerje, v 3856 slučajih je šlo za odškodnino glede na delovno razmerje in v 170 glede na učno razmerje, za izročitev ali pa za vsebino delavskih knjižic ali izpričeval je šlo v 3453 slučajih, glede na pripadlost penzijskim ali podpornim blagajnam je bilo 52 in radi

odpovedi, izpraznitve stanovanja in glede na stanarino je bilo vloženih 82 tožb. V 21.479 slučajih je šlo za vsote do 100, v 5149 slučajih za vsote do 1000 in v 400 slučajih za vsote nad 1000 kron. Radi prepozno vloženih tožba, po odstopu od tožbe se je rešilo 2828, po drugih razsodbah 5030, po pogodbi 7655 in na druge načine 10.906 slučajev. V 13.587 slučajih so se pritegnili razpravi prisedniki. Tožbi se je ugodilo po § 4. obrtnih sodišč popolnoma v 2970, deloma v 1235 slučajih, 3662 tožb se je odklonilo. Postopanje je trajalo po vložitvi tožbe v 2058 slučajih en dan, v 4118 slučajih dva do tri dni, v 7971 slučajih štiri do 7 dni in v 335 slučajih nad 7 dni. Pritožb proti rozsodbam obrtnega sodišča se je ugodilo 16, 60 jih je bilo odklonjenih, po § 31. se je ugodilo prizivu v 41, v 94 slučajih se je pa priziv odklonil.

LISTEK.

Njegova justica.

Ste li poznali gospoda Radovana Plevela?

Niste? Kako škoda! Saj ga je vse poznalo in ljubilo in Vi ne? Rečem Vam, lep kos človeške zgodovine Vam je odšel!

Moj stric je bil.

Pa to ni zaradi česar ga je vse ljubilo in spoštovalo. Saj stric je lahko kdo, a zaradi tega je lahko tudi jako nepriljubljen . . .

A gospod Radovan Plevel je bil vse drugačen človek nego so ljudje povprečno.

Prvič ni storil nikomur nič žalega; že s tem zasluži da mu potomstvo postavi spomenik.

Tudi se ni nikdar maščeval, to pa je vredno da ga opevajo najboljši pesniki.

In tretjič se ni nikdar toževal, zaradi tega bi predlagala jaz, njegova vnukinja, da v proslavo njegovega imena vzdajo vsa c. kr. in druga sodišča pri vhodih spominsko ploščo z zlatimi črkami:

»Vsi Vi, zaradi katerih je sezidana ta hiša, bodite tako kakor je bil pokojni Radovan Plevel; ki se ni nikdar toževal in kmalu izginejo te stavbe ki stanejo narode toliko nepotrebni novcev, ki bi se drugače bolje porabili!«

Naravno bi torej bilo, da moj stric ni imel sovražnika.

A vendar ga je imel!

Ja imel je celo hudega sovražnika in to v osebi mladega gostilničarja Klemen.

To Vam je bil zares objesten človek ta Klemen!

Že v očeh ste mu brali vso hudobijo, kolikor jo gre v meh. človeške kože. Nič belega ni imel v očesu in ako Vas je pogledal naravnost ali postrani, tako ali tako, nikdar niste videli drugega, nego dve mali črni piki kakor dve votli lukni v njegovi lobanji. Vedno je stal na pragu z na hrbtu prekrižanimi rokami, pa pogledoval na desno in levo, a pozdravil ni nikogar. Ako ste stopili v njegovo gostilno, se Vam je malo umaknil z eno nogo, tako da ste se mogli zmuzniti mimo njega v hišo, a pogledal Vas ni, baš tako kakor češ: meni vseeno, dosti imam, milost Vam izkažem, ako Vas pustim piti v moji krčmi. Notri pa ste morali biti zelo oprezni, niste se smeli najmanje pritožiti o slabi postrežbi ali kaj takega, — stopil je pred Vas in z eno roko odnesel Vam izpred nosa steklenico, kozarec, pa Vam velel iz krčme »marš, marš!« pa pri tem imel vedno drugo roko prilepljeno zadaj na hrbtu.

Umevno je, da človek ni bil priljubljen v kraju, a imel je moč, neomejeno oblast čez veliko in malo, kajti bil je bogat, ali vsaj delal se je takega. Ker je imel velik, skoro odločilen upliv tudi v edinem denarnem zavodu našega zakotnega mesteca, bilo mu je na vrvici vse, kar je količkaj bilo odvisnega od zapeljivega vpliva posojenega denarja.

In ta vpliv je možic prav krepko izkoriščal za-se.

Kmetija za kmetijo je prišla v kremplje tega denarnega zavoda in od hipa do hipa je zapel boben zdaj v eni zdaj v drugi vasi. — Klemen pa je prišel redno na dražbo ali pa je poslal svojega zvestega oprodo Gagarja s pohabljen roko.

Tak je bil torej sovražnik mojega strica.

A dasi se je tega človeka skoro vse balo in se mu tresočje klanjalo, se ga ni moj stric prav nič bal.

Nasprotno ga je zabavalo naduto obnašanje Klemenovo, o katerem si je že davno napravil svojo sodbo.

A ta prostodušnost stričeva je možica strašno jezila. Rad bi ga bil kar ugonobil. Strašno ga je pogledoval, zraven pa skušal napraviti mu kako zlo. Da, — šel je celo tako daleč, da ga je onečaščal v časopisih in enkrat mu je nastavil nogo, da je stric padel in se pri tem malo pohabil.

Vendar vse to strica ni spravilo iz ravnotežja. Vedno se mu je le smehljalo in ga gledal pomilovalno, kakor človeka ki je po lastni krivdi zapadel usodi. Ako ga je srečal, se mu je smeje naklonil, se odkril in dejal:

»Dober dan, gospod Klemen! Kako ste spali? Kako se imate? Dobro, kaj ne?«

A oni ga je vedno zasledoval in ga skušal spraviti s pota.

»Pa bi ga vendar tožili, gospod Radvan! Dosti hudega Vam je že storil, ta bedak!« je dejal stricu nekega dne gospod Grča, nadsvetnik v pokoju in prijatelj stricev.

»Kaj hočem?« odgovori stric. »Take ljudi toževati! Daleč bi prišli! Ali so sodnije tu za to, da kaznujejo nesrečne ljudi, kakor je ta Klemen. Delali bi nečastjustici. Sploh je sodnija le za brambo takim ljudem, ki si sami ne znajo pomagati. Po mojem mnenju ima slehern človek oblast, biti sodnik in ne samo oni katere država plačuje. To je moj nazor in upam da je pravi. Hudobnik se je prvič kaznoval sam že s tem, da je učinil zlo; kaznuješ ga pa še posebej ti, da si daš zadoščene pred svetom, ne da bi ti zaradi tega zapadel pravici. A znati se mora. Klemen kaznujem, ker preziram njegovo zlobo in se mu prijazno smejem. A posebno kaznen mu hranim za pozneje, pa bo v zabavo vsim, njega pa ozdravi, če je sploh ozdravljiv.

Taka je moja justica, gospod nadsvetnik!«

No, res, Klemen je bil od dne do dne grji. Videvši, da stric prezira njegovo hudomušnost in ga ne tožuje, šel je dalje in dalje v svoji zlobi. Zanašal se je na dobroto stricevo, a še bolj se je zanašal na »gospode« pri sodišču, katerim »na čast« je zaklal kakega purana ali jim predložil kako — svinjsko glavo in ki so radi posečali njegovo krčmo. V tem pogledu je zlasti slovel adjunkt Žrebè od kazenskega sodišča, o katerem se je itak domnevalo to in ono, češ, da »drži z lumpi«, poštene ljudi pa kaznuje itd.

»Ta ptiček se mi že vjame v zanjke!« je rekel stric in nastavil — zanjko.

Rakovec iz Zakota je bil do grla zadolžen, pri tem pa vendar poštenjak od nog do glave. Njegova edina napaka je bila nagla jeza, s katero si je že mnogo škodoval.

Nekega dne pride k mojemu stricu, da bi mu posodil tisoč kron, katere ima plačati denarnemu zavodu, ki mu sicer proda imetje.

Pokaže grozilno pismo, katero mu je pisal Klemen, ki je bil prvi uradnik v tem zavodu.

»Kaj mi je storiti?« toži bridko kmetič in solze mu zalivajo oči. »Taka lepa kmetija, pa zaradi tisoč kron in Klemen ne pozna milosti. A to rečem: rajši zažgem in Klemena ubijem, mesto da bi prišlo v njegove kremplje.«

Stricu se mož smili, pa mu da onih tisoč kron.

»Plačajte!« reče kmetu, pa ne izročite mu jih brez potrdila!«

Kmet je v eni sapi tekkel v zavod z denarjem, a vrnil se čez četrto ure k stricu ves zahropel, klobuk je imel povaljan in obleko pri vratu vso raztrgano.

»Ste mu plačali?«

»Plačal, gospod!«

»Vam je dal potrdilo?«

»Ni dal.«

»Zakaj ste mu izročili denar?«

»Iztrgal mi ga je iz rok!«

»Kako?«

»Da, iztrgal mi ga je iz rok, gospod!

Bilo je tako —«

»Čakajte,« ga prekine stric, »je bil še kdo drugi v zavodu?«

»Polno ljudi je bilo, gospod!«

(Konec prihodnjič.)

Vsak delavec!

Vsaka delavka!

kupi

FAMILIEN-KALENDER

für die christliche Tabakarbeiterschaft
Osterreichs für das Jahr 1912. Če znaš
nemško, kupi ga. Je zabaven! Poučen!

Dobiš ga pri tajnici
ljubljanske skupine
gospici Mariji Blejec.

Cena 60 vinarjev.

Dobiš ga pri tajnici
ljubljanske skupine
gospici Mariji Blejec.